

PaedDr. Vízkeleti László, PhD.

**A dunaszerdahelyi Magyar Tannyelvű Magán Szakközépiskola magyar-német szakos tanára és igazgatóhelyettese;
e-mail: vizkeleti.ladislav@gmail.com**

A magyar nyelvtan tanításáról középiskoláinkban

Gyakorta találkozunk olyan vélekedésekkel, miszerint felesleges a nyelvtan tanítása, tanulása. Minek tanítani azt, amit már alapiskolában elsajátítottak a tanulók? A középiskolai tanárok egy része nem is tanít grammatikai ismereteket, inkább az irodalomtörténetre vagy a műelemzésekre helyezi a fő hangsúlyt. Gyakran előfordul, hogy a tanár blokkosítja a kötelező tananyagot nyelvtanból és a kötelező óraszám egy részében próbálja letanítani. A „Kevés az óraszám!” „Elmaradnak az órák!” szlogeneket hangoztatják, s ezzel el is van intézve a dolog. Vagy mégsem?

A nyelvtan tanítására szükség van! Ha elmarad a szavak, szerkezetek, mondatok felépítésének magyarázata, a hangok egymásra hatásának vizsgálata, a szövegszerkesztés gyakorlata, az bizony nemcsak az anyanyelvi órák, hanem az összes többi óra rendszerében megmutatkozik. Másrészt a nemzetközi felmérések is azt mutatják, hogy gond van a tanulók beszédkészségével, szövegértésével. Bármennyire is fájón hangzik, ki kell mondanunk, hogy ezen a téren bizony baj van. Az anyanyelv tudatos használatához szükség van a megfelelő nyelvtani ismeretekre. A nyelvtanítás módszerei többfélék lehetnek, különféle stratégiákat alkalmazhatunk a grammatika elsajátításához.

A latin grammatika szerinti nyelvtanítás a nyelvtani kategóriákból indul ki, definíciókat és szabályszerűségeket vár el a diáktól. A mondatközpontú nyelvtanítás a mondatból mint szerves egészből indul ki, s a mondatból kiindulva magyarázza a kisebb nyelvtani egységeket (szóalakok, szerke-

zetek) létezésének, kapcsolódásának törvényszerűségeit. A szövegközpontú grammatika a nyelvet a gondolatok és a lelki élet kifejezőjének tekinti. Ennél fogva a nyelvtant nem részekhez, hanem az egészhez – a szöveghez köti, és annak függvényében magyarázza.

A magyar tannyelvű középiskolákban a szövegközpontúság olykor annyira szélsőségesé válik, hogy csupán maguk a szövegek kerülnek előtérbe és nem pedig a nyelv szempontjai. A tanárok az irodalmi tananyag óriási mennyiségére hivatkozva mellőzik a nyelvtanítást. Sajnálatos ez a tény, mert az anyanyelvről való ismertetek elmélyítése a középiskolai oktatás feladata is. Ennek a következményével naponta szembesülünk. A diákok számos esetben bizonytalanok a nyelvhasználatban, a szóbeli és írásbeli készségük nem éri el a kívánt szintet.

Ha körbenézünk a világban, találunk pozitív példát is a nyelvtanításra. Nagy-Britanniában az anyanyelvi órák elsődleges célja a nyelvi kompetencia fejlesztése. Az irodalmi szövegek túlzott alkalmazásával szemben nagy szerepet kap a nyelvhasználat, a kommunikációs készség és a kreatív írás. Franciaországban az oktatási programokban első helyen a szókinccs fejlesztése, a helyesírás és a szövegelemzés áll. Az alapiskolákban a nyelvtan és az irodalom nincs kettéválasztva.

A modern gyakorló nyelvtanok eltérnek a hagyományos nyelvtan tanítástól. Az elemzések során nem a szabályszerűségekre fókuszálnak, hanem a diáknak kell megmutatnia, hogy egy kész szövegben hogy jut kifejezésre egy-egy szabály. A tanuló a saját vilá-

gából kiindulva eljuthat az egyes jelenségektől az általános érvényű szabályokig. A szabályok felismerésével fokozatosan tudatosá válik az ösztönös, helyes nyelvhasználat. A nyelvtanítás hatékonyságának növelése érdekében a nyelv szerkezetével mint eszközzel és nem mint céllal kell foglalkozni. Ezen ismeretek segítségével a diákok jobban megérthetik a helyesírás, kiejtés, stilisztikai szabályokat, könnyebbé válik számukra a köznyelv írásban és beszédben való használata, a szóválasztás, illetve a szövegalkotás. A leíró grammatika mellett fontos, hogy szerepet kapjon a funkcionalitás, vagyis egy-egy nyelvi jelenség konkrét szövegben, illetve kommunikáció helyzetben érvényesüljön. A tudományoságnál fontosabb a gyakorlatiasság, vagyis az, hogy a tanuló a meghatározott elvek szerint használja szóban és írásban a köznyelvet.

Mindemellett nemcsak a magyartanárnak kell azzal foglalkoznia, hogy biztosítsa a köznyelv megfelelő szintű ismeretét, hanem a szaktanárnak is figyelmet kell szentelnie a diákok nyelvérzékének fejlesztésére. Ezért lényegi összetevő, hogy a szaktanár alaposan ismerje a tanítás nyelvét, a standard nyelvhasználatot, hogy megfelelően kiegészítsék az anyanyelvi órákat.

A nyelvtan oktatása az egész tanításmechanizmus lényegi összetevője. A nyelvhasználat komponense minden tanórának, része mindennapjainknak. A gördülékeny beszédfolyamat, kifejezőkészség az irodalmi szövegek olvasása és értelmezése mellett csak a megfelelő anyanyelvi ismeretekkel együtt érhető el.